

TÖMÖRKÉNY ISTVÁN:

Szombat este

Szívesen és örömmel mutatjuk be a nagy szegedi író e rajzát A pró történetek című, ismeretlen írásait tartalmazó művéből, mely a Tiszatáji Magvető kiadásában némsokára Szegeden jelenik meg.

Talán Feuillet mondja valahol, hogy azt mondja: nézd meg szombaton este a munkást, amidőn heti bérét kikapva, a kenyeres boltba megy s megvéve a nagy cipót, a hóna alatt mily büszkén viszi övéinek hazafelé.

Szép dolog lehet az, bár a munkások nem mindig követik útmutatásaikban a szegény írókat. A szombat este más, nagyon más. A szombat este hat napnak a vége, hat darab, egymásután következő nehéz napnak, melyek mindannyia azzal kezdődik, hogy kelj föl akkor, amidőn más még az ágyán pihen, menj végig a hosszú utcákon át a telepedre, s irigykedj azokra, akik a leeresztett ablakfüggönyök mögött alusznak, te meg dolgozni mégy. Hiszen a dolog kétségkívül szép dolog, a magasabb társadalom született naplopóin kívül mindannyian dolgozunk, hogy élhessünk, de ki tanítaná arra a munkást, hogy összehasonlításokat tegyen. Nem tudja ő, hogy aki későn kel, későn is hagyta abba a munkát. Csak annyit tud, hogy neki kelni kell, amikor még sötét van, s úttjára indul akkor, amidőn még a harangozó sem ébredt föl, s a tejes kocsi sem zörögnek. Csak azt látja, hogy ő az első, akinek abba kell hagyni a pihenést, s haladni a kendőbe kötött kenyerével a hóna alatt a munkára, amidőn még mindenek pihennek, minden csendes, csak az isten madara csipog, röpködven a levegőben elmaradt éji bogarak után. Azt a kenyeret sohase láttam, hogy büszkén vitte volna bármelyik is. Néma megadás honol az arcukon, a kemény, nehéz saruk gyorsan koppannak a kövezeten, se adjon isten, se fogadj isten, se jó reggel nincsen, sietnek, mindannyian sietnek, mert hat darab nap következik egymásután s mind a hatnak végére kell járni. Hatszor kell fölkelni olyan korán, amidőn még a harangozó föl sem ébredt, hogy azután egy nap ágyba találja a harangzó. Hat nap kell szótalan csendesen távozni hazulról, meg sem csókolni a kicsiny embert, ki a ládából csinált bölcsőben alszik, mert hiszen még alszik és azt fölkelteni nem szabad. Egy szó az asszonynak, aki beköti a kék kendőbe az aznapra való száraz délebedet, és azután eredj,

hogy estig vissza se jőjj. Este egyél, miután ilyenkor a szekeres ökre is eszik, feküdj le s kelj föl, hogy újra kezdhesd a napot, amelyen nem tudod, hova jutsz: a felügyelő elé, aki megszid, az állványra, amely összedőlhet, a géphez — a géphez, amely sokkal veszedelmesebb vérszopó állat, mint a sivatagok ordító oroszlánja. Egyszer csak azt mondja: rreccs! s a jobb karod, ez a néhány ideg s néhány csont, aminek az erejéből a faládjában alvó kurta emberkének élnie kellett volna, lent hever a fényes csapágyak között.

A szombat este...

Egy egész éjjel, egy egész nap és ismét egy egész éjjel van itt, ami közbeesik, amidőn nem kell komor arccal hajnalban sietni végig a néptelen utakon, amidőn nem szól hajnalban a gyár megútált fűttyszava, és még pénz is van a zsebben, mert ekkor jár ki a fizetés, ezen a szombat estén, s ennél fogva szombat este itt is, ott is látható az obligát szomorú kép, a munkás felesége, aki kezén vezetve apró gyermekét, rójja az utcákat szomorúan, hogy hol találhatná meg az urát:

Ez a szombat este. Nem a Feuillet cipója, amit büszkén visznek haza, hanem a mámor, ami a fejekben táncol. Az utcák lármásak, csapatokban haladnak az emberek, egyik-másik régi, már szinte elfeledett nótákat dalol. Haj, hiszen régen is volt, amikor dalos legény volt ő, s azóta nem ért rá nótát tanulni. Zajonganak s durvák. Akik közös keresetre dolgoznak, rendszerint összevesznek ilyenkor, az erős károk, amik nappal a kőnehéz cementes zsákok emelik, most embereket és családapákat dobálnak. Itt is, ott is hallatszik a lárma, szinte egybefolyik az utcákból, s alant, az ablakom alatt, két fiatal munkás halad el. Szivarjuk tüze világít, szívják erősen, pedig máskor nem szokásuk. De ma szombat este van. Az egyik dühösen emeli föl az öklét.

— Jó! — mondja. Nem bánom. Munkás vagyok, hát így vagyok. De dolgozok, sokat dolgozok. A röggeltől az estig egész hétön át. Hát nem végeztem el szépen a munkát, komám?

— Nono — véli a társa.

— Hát jó — folytatja amaz. — Dolgozok, ennyit kapok érte. Ha kevés, ha nem kevés, mindegy, ahogy lössz, úgy lössz. Tudtam, hogy mire mék, nem panaszkodom. De miért nem adja ki tisztósséggal a bért a komisz? Mit veszekszik még szombat este is? Így is, úgy is ki köll adnia, hát mit sarcolja az embört?

— Jaj, jaj — mondja a másik.

Jön megint három. Tárgyalnak. A középső beszél arról, hogy a borbély jobban tud kurizálni, azért aztán minden kis lányt elcsaklzi az orra elül. De ott lesz, most éppen a Suhajdakocsmában. Erre a szóra csönd van. Mennek a háznak szóttalan. Ebből bizonyosan lesz egy kis háború. Úgy lehet, a bicska csak kézen találja a borbélyt, de úgy lehet, halántékon, szíven, vagy szemem. Ki tudná a bicskák járását kitanulni szombaton este.

Azután megy az ablak alatt egy asszony egy gyerekkel. A gyerek beszél:

— Ott volt a Szélesnél. Ott váltotta az utolsó ötöst. Az ajtóbul láttam. Négy forint mög ötvenhetet kapott vissza. Akkor elmönt a nagy trafikba. Ott vött égygér gyufát, tizér cigarettát, de oszt onan úgy elmönt, hogy nyomát se láttam.

Nem látni a sötétben, mekkora a gyerek, de aligha több nyolcévesnél. Most odajárt az apja után, lesi, hogy hová megy be szombat este, hol úsztatja el, amit keresett.

— Jaj neköm végképp... De jaj énnéköm most mán végképp... sírja az asszony s mennek, sietve mennek az akácok alatt, hogy talán valahol utolérhetik az embert, hogy talán az utolsó ötösből még valami megkerül.

Szomorú képek ezek, de nincs hozzátéve semmi sem. Itt kaphatók az ablak alatt minden szombat este ingyen, mikor munkám után odakönyöklök, élvezni az úgynevezett szabad természetet.

Nemrég szombaton este külvárosi szatócsboltba tértem be, hogy cigaretta irányában nyújtsam a panaszomat. A bolt egészen a hölgycigaretta magasságáig emelkedett, s ilyenformán be volt rendezve a jelenkor igényeinek. De biz azt keresni kellett, s miután a petróleumos üveg mögött nem találták, a gyufamasinák között kellett keresni. Lemondtam volna már a dohány gyönyörűségéről, amikor a csengetyűs ajtón berobog öt-hat suhancár gyerek. Kőműves inasok voltak abból a korból, midőn jár nekik már valamicske fizetség. Egy azt mondja közülük:

— Pálinkát!

Hetykén beszélt. Mellette két társa állt, akikből legközelebb már legény lesz, a többi aprók megvonultak hátul s bámulattal nézték ezeket. Azután itták a pálinkát.

— No szeszelj már te is — kínálta az első. — Jó ez a nyakolaj.

Majd, hogy egy kis szőke gyermek megborzádt a nyakolaj irtózatosszágától, a szomszédját bízta:

— Ugyan adj mán neki egy pofont. Inkább visszaadom.

Ezen nevettek, a szőke gyermek lecsúszta az italt, s tétován tette vissza a bádoggal borított asztalra a poharat.

— No siessetek — bízta az első a többit. Itt én fizetök. Mönjetök a másik sarokig addig is. Ott újra iszunk...

Mentek. A kocsikenőcs ládája mellett megtalált finom cigarettákkal a kezemben néztem utánuk a bolt előtt: vaj mi lesz ezekből, betörő-e, vagy apagyilkos?

Szombat este van most is, azaz hogy inkább vasárnap virradóra hajló, mert két óra jóval elmúlt. Ismét munkáscsapat halad az utcán, mennek kifelé, miután jól eltöltötték az éjt. Egy előttük jár, aki szóval tartja a többit s beszéli nagy hangon:

— Csak vénasszonnyal ne fogj kezét, mer szöröncsétlenségöt hoz...

A többiek nevetik, s ezenközben fölvirrad az ünnep.